

ИЗКУСТВО И ЕСТЕТИКА

Определянето на *“Изкуство”* продължава да е сложна задача, по която има множество различни мнения. Спори се за неговия произход (най-често за произход се сочи *играта*), за начините, по които хората го възприемат и създават, за това, дали има специфична същност и обща характеристика, валидна за всички видове изкуства. Не по-малко проблемно е отношението му към *природното* (“подражание” на природата или, обратно, октблъскване от природата към “собствено човешкото” изобретение, което се влага като смисъл и в думата “изкуствено”). Въпроси поставя и връзката на изкуството с другите сфери на човешката дейност (практика, наука, общуване). Няма окончателно съгласие също по това, кои точно умения – ако се приеме, че изкуството най-общо е *умение, способност за правене* – могат да се наричат “изкуство”: чуваме за изкуство на убеждаването /политика/, изкуство на готвенето, изкуство на медицината, изкуство на възпитанието или спорта - все сфери, далеч от прякото възприемане на една картина или музикално произведение например. Трябва ли днес да говорим за “изящни изкуства”, “приложни изкуства” и...просто изкуства, без правила? Дори да сме свикнали с метафорите, как да разбираме пределното разширение “изкуство на живота”? Както самите творци, така и философските естетики продължават да се питат защо /и дали?/ човекът, *като душа и тяло*, изпитва *необходимост* от изкуство, доколко то е свободна дейност (цел в себе си или средство за нещо друго), наистина ли красивото и насладата са неговият център, най-вече – как изкуството може да напредва в един, поне технологично, все по-напредващ свят? Сред грамадата от мнения и теории всеки има една сигурна опора – себе си, собствения си опит, интуиция, знание, вкус. Но “себе си” също предполага дълго пропътуване с ума и непрестанното общуване на “писаря” и “художника” в нас (както се разбира от Платоновия “Филеб”). Пътуването има и втора сигурна опора – философските естетики, които са открили хоризонта на *общовалидните въпроси и предлагат посоки*. От следващите няколко откъса изберете *своето* начало, за да развиете свой кратък отговор по: “Що е изкуство?” Посочете ясно автора, когото избирате за своя изходна точка – и защо тръгвате оттам.

I. ПЛАТОН:

1/ "Знаещият има някакво усещане за това, което знае, и доколкото сега ми се струва, *знанието е именно това – усещане...* Всеки от нас е мярка за съществуващото, така и за несъществуващото, но е безкрайна разликата между един човек и друг тъкмо в това, че за единия нещата *изглеждат и са* едни, а за другия – други... Казвам, че мъдър е тъкмо този от нас, който може да *преобразува* нещата, които му *изглеждат и са* лоши, и да направи да *изглеждат и да са* добри" ("Теетет", 151e; 166d).

2/ "Да разделим творческото изкуство: едната част би била да се творят действителни неща, а другата... изкуството да се *творят изображения*; Нека си припомним, че единият род на изкуството да се творят изображения трябваше да пресъздава в *образи*, а другият да твори *илюзии...*" Сътворяването на илюзии се нарича мнимо подражание и това изкуство е подражателно, а другото, сътворяването на действителни неща според образи, е знание ("Софистът", 266b).

II. ШЕЛИНГ (1802 г.):

"Философията е немислима без всякакво изкуство и познание за красотата. На истината съответства необходимостта, на доброто – свободата. Следователно нашата дефиниция на красотата, че е *сливане на реалното и идеалното в едно*, доколкото е изобразена в копие, включва в себе си и това: красотата е неразличеност на свободата и необходимостта, съзерцавани в нещо *реално*. Ние наричаме например красиво едно изображение, в чийто замисъл природата сякаш е играла с най-голяма свобода и с най-възвишена обмисленост, обаче винаги във формите, в границите на най-строгата закономерност... Следователно изкуството е абсолютен синтез или взаимопроникване на свобода и необходимост. - В идеалния свят философията се отнася към изкуството така, както в реалния свят разумът се отнася към организма; защото вечните идеи на разума стават обективни в природата като души на органични тела, така философията става непосредствена чрез изкуството". ("Философия на изкуството", §17)

III. ЛЕВ ТОЛСТОЙ (1898):

“Доброто, красотата и истината се поставят на една висота и трите понятия се признават за основни и метафизични. В действителност обаче няма нищо подобно..Понятието красота не само не съвпада с доброто, но е по-скоро негова противоположност, тъй като доброто е победа над пристрастията, а красотата е основа на всичките ни пристрастия...Но от какво се определя дали изкуството е добро или лошо по съдържание? Изкуството заедно с речта е едно от *средствата за общуване* и затова е средство на прогреса...Както се извършва еволюция на знанията, т.е. по-истинните нужни знания изместват грешните и ненужните, така става еволюция на чувствата посредством изкуството...; човек чрез образите общува с всички хора; затова е необходимо хората да са способни да *се заразяват от истинското изкуство*”. (“Що е изкуство?”)

IV. Хемстерхюис (1720-1790): Красотата е това, което доставя най-голяма наслада, а най-голяма наслада доставя това, което ни дава *най-голям брой идеи за най-кратко време*. Наслаждението на прекрасното е висше познание – това изкуство дава за най-кратко време най-много възприятия.

V. ПОЛ ВАЛЕРИ:

“Самото говорене на една “Наука за Красивото” е трябвало фатално да бъде сринато от разнообразяването на красотите, създадени или приети в света и времетраенето...Но това, че Правилото на Древните бива пренебрегнато и в крайна сметка изчерпано, не означава, че съставлящите го правила се лишават от ценност; означава само, че им е била придавана въображаема ценност: ценността на абсолютните условия, за да се постигне *най-желания ефект* на едно произведение. Под “най-желан ефект” разбирам следното: *първото впечатление* от дадено произведение, началният потрес, и *оценката*, която човек си съставя в свободното време, разсъждавайки и изследвайки структурата и формата на произведението, да се противопоставят възможно най-малко и, тъкмо обратното, да се съгласуват, като анализът и изследването потвърдят и *увеличат удоволствието* от първия контакт...Така малко по малко започваме да губим усещането за случайността на

нашето действие и се поражда усещане за необходимостта да го повторим". ("Реч за естетиката", 1937)

ЩО Е ИЗКУСТВО?

"Розата е красива без "защо" (Ронсар)